

Gjerstad kommune

Veteranplan for Gjerstad kommune 2020-2024

Vedtatt i kommunestyret 17.09.20, sak 20/59

Innhold

1.0 GRUNNLAGET FOR VETERANPLANEN	3
2.0 TILTAKSPLAN.....	5
3.0 ANERKJENNELSE	6
4.0 IVARETAKELSE.....	7
5.0 OPPFØLGING OG SAMARBEID	9
6.0 INFORMASJON OG KOMPETANSE	10
6.1 Andre kontakter for veteraner og pårørende	10
7.0 FORSVARETS TILBUD	11

Veteranplan for Gjerstad kommune 2020 - 2024

1.0 GRUNNLAGET FOR VETERANPLANEN

Siden 1947 har over 100 000 nordmenn tjenestegjort i internasjonale operasjoner på våre vegne. Dette omfatter 100 operasjoner på fire kontinenter. Siden oppstarten av FN-operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 bidratt i fredens tjeneste for Norge i det internasjonale samfunnet. Informasjon fra Forsvarets nettsider er at det er 16 veteraner pr januar 2020 som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner som er bosatt i Gjerstad kommune, dette gjelder de som har tjenestegjort siden 1978 (UNIFIL/Sør-Libanon) og frem til i dag. I tillegg til dette tallet kommer veteraner som har tjenestegjort i perioden 1947-77, i Tysklandsbrigaden, i Korea, i Kongo og i Gaza, som Forsvaret ikke har detaljert kontroll på siden personelloversiktene fra den tiden ikke inneholdt personnummer. I henhold til Forsvarets egne opplysninger bruker de ofte å gange opp det «offisielle» tallet over bosatte veteraner i en kommune med 1,5. Vi kan derfor regne med at det mye trolig er 25-30 veteraner fra internasjonale operasjoner er bosatt i kommunen, både unge og gamle. Forsvaret har tilgang til informasjon om navn osv på den enkelte veteran som har tjenestegjort etter 1978, men har av personvernmessige hensyn ikke tillatelse fra Datatilsynet til å utlevere slik informasjon.

Historien viser oss at det har ikke alltid vært fokus på ivaretagelse av veteraner. Behandlingen av krigsseilerne etter 2. verdenskrig er et eksempel på hvordan samfunnet unnlot å anerkjenne og ivareta dem som hadde gjort en innsats på vegne av nasjonen. Krigsseilerne fikk etter hvert sin anerkjennelse – men det tok lang tid. Mange fikk aldri oppleve det i live, og mange hadde store traumer og vanskeligheter som følge av sine opplevelser under krigen.

Statlige føringer for den kommunale veteranplanen

De statlige føringene bak veteranplanen har bakgrunn i Stortingsmelding nr. 34 2008-2009) *Fra verneplikt til veteran*. Regjeringens handlingsplan (2011-2013) *I tjeneste for Norge* og Regjeringens oppfølgingsplan (2014) konkretiserte og videreførte dette arbeidet. Handlingsplanen la føringer for styrking av samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personellet som har tjenestegjort for Norge. I oppfølgingsplanen ønsket Regjeringen at kommunene skulle ta et større ansvar for å sikre at den enkelte får den hjelpen og støtten en trenger og har krav på. Kommunene er oppfordret til å lage egne veteranplaner.

Målet med regjeringens oppfølgingsplan [I tjeneste for Norge](#) er å øke anerkjennelsen og ivaretagelsen av norsk personell før, under og etter at de har vært i internasjonal tjeneste for Norge.

Målgruppe for veteranplanen er alle norske statsborgere som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats i andre land fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren. Planen omfatter ikke bare veteranene selv, men også deres familier og det lokalsamfunnet de er en del av. Den største organisasjonen for veteraner er Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO).

Det er samfunnets ansvar at veteraner får den støtte og anerkjennelse de har krav på og fortjener.

Om veteranplanen for Gjerstad kommune

Gjerstad kommunes veteranplan bygger på Regjeringens oppfølgingsplan og målsettingen er å bedre anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteranene. Veteranplanen for Gjerstad kommune er utarbeidet med utgangspunkt i Forsvarets [grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan](#).

I arbeidet med veteranplanen har Gjerstad kommune vært i dialog med Forsvarets Veterantjeneste (FVT) for råd og veiledning.

I kommunens videre oppfølgingsarbeid er det naturlig å samarbeide med Forsvarets veterantjeneste, Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), Skadde i internasjonale operasjoner (SIOPS), og Norges Veteranforbund for internasjonale Operasjoner (NVIO). Det vil være hensiktsmessig å samarbeide med de øvrige kommunene i Østre Agder om en del av oppfølgingstiltakene, spesielt de som går på kompetanseheving av ansatte i kommunene om veteranspørsmål, fagdager etc.

Kommunens veteranplan bygger videre på regjeringens oppfølgingsplan med fokus på temaene

- Anerkjennelse
- Ivaretagelse
- Oppfølging

Denne planen gjelder forsvarsveteraner. Andre grupper som politi, sjøfolk og ansatte i organisasjoner kan ha noe sammenfallende erfaringer, men det er ikke tatt med i planen i denne omgang.

2.0 TILTAKSPLAN

Gjerstad kommunes veteranplan vil fokusere på tiltakspunkter for å oppnå målet om økt anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging.

Tiltakene markerer fokus på forsvarsveteraner og vil fungere som inspirasjon til videre arbeid med å fremme veteraners rolle i samfunnet.

Tiltakene kan tilpasses etter hvert som kommunen får kjennskap til veteranene som bor i Gjerstad og innsikt i deres situasjon og behov.

Målene for kommunens veteranplan og dens tiltak:

- Anerkjenne, ivareta og følge opp veteranene våre.
- Gjøre det enklere for kommunen å følge opp sin rolle som primær tjenesteleverandør for veteraners behov i lokalsamfunnet
- Skape økt samhandling innad i kommunen, slik at veteraner og deres familier blir møtte med kompetanse og forståelse.
- Fungere som et opplysnings- og informasjonsdokument for veteraner.

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. De har ikke formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse- og velferdstilbudet, men det er en viktig del av anerkjennelsen av deres innsats at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet.

Implementeringen av tiltakene under vil kunne bidra til dette.

Veteranplanens tiltaksdel tar opp i seg eksisterende ordninger, foreslår forbedringer og inneholder noen nye tiltak. Planen inneholder tiltak som gjelder anerkjennelse, ivaretagelse, oppfølging, kompetanse og informasjon. Det er lagt vekt på at planen skal være kortfattet og avgrenses til tiltak det er realistisk at kommunen kan gjennomføre.

3.0 ANERKJENNELSE

Kommunen skal anerkjenne veteranene for den innsatsen de har gjort gjennom sin deltakelse i internasjonale operasjoner. Den enkelte veteran fortjenester anerkjennelse og respekt for viljen til å risikere liv og helse for landet.

Seremonier og offentlige markeringer er et viktig og synlig uttrykk for samfunnets verdsettelse av innsatsen og den enkelte veteran. Lokale markeringer er av betydning for å favne flest mulig og medvirke til å synliggjøre veteranene og deres innsats i lokalmiljøet.

8. mai er Norges frigjørings- og veterandag. Dette er den viktigste dagen for å markere anerkjennelse for veteraner fra andre verdenskrig og samtidig trekke linjene frem til dagens veteraner.

FN dagen 24. oktober – Veteraner som har deltatt i FN-oppdrag kan fortelle om Forsvarets rolle i fredsbevarende operasjoner i skolen. Det forutsettes at det i så fall benyttes et pedagogisk opplegg for dette. Dette er innarbeidet praksis i noen kommuner, f.eks Kristiansand. Det vil være hensiktsmessig å vurdere andre kommuners opplegg og erfaringer.

Tiltak	Ansvar
8. mai – Norges frigjørings- og veterandag Ordføreren inviterer til veteranmottakelse for alle veteraner. Minnemarkering ved minnestøtten over falne fra andre verdenskrig utenfor Gjerstad kirke. Det flagges ved offentlige bygninger og kirken.	Ordføreren, veterankontakten
FN-dagen Abel skole bør vurdere å benytte lokale veteraner som ressurspersoner i undervisningen i forbindelse med FN-dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Dette vil synliggjøre veteranenes bidrag i internasjonale operasjoner. Dette gjelder også i forbindelse med de årlige Polenturene for elever i 10. klasse, hvor det blant annet har vært arrangert krigshistoriekvelder i samarbeid med Historielaget. Muligens kan lokale veteraner være ressurspersoner i den sammenheng.	Skole

4.0 IVARETAKELSE

Personell som deltar i internasjonale operasjoner kan bli utsatt for belastende og stressende situasjoner med angrep, skader og lidelser gjennom en langvarig periode.

Det er vanlig å reagere med forhøyet stressnivå på slike belastninger, og det vil være normalt å reagere med uro, søvn- og konsentrasjonsproblemer den første tiden etter hjemkomst.

Undersøkelser gjort av Statistisk sentralbyrå og Riksrevisjonen viser at den generelle helsetilstanden for norske veteraner er god. De fleste veteraner klarer seg bra etter tjenesten, men SSB og RR viser til utfordringer med hensyn til oppfølging og anerkjennelse. Noen vil imidlertid ha utfordringer og problemer etter sin tjeneste. Deres problemer kan være komplekse og sammensatte. Det indikeres at 5 til 7 prosent av veteranene er plaget med helseproblemer. Noen kan slite med PTSD - posttraumatisk stresslidelse. For mange vil plagene avta etter en tid. For andre kan imidlertid plagene først komme etter 20 år eller seinere. Noen kan få seinskader. 82% av de med helseproblemer oppgir at de vegrer seg for å oppsøke hjelp.

Plager etter traumatiske hendelser kan ramme alle mennesker, og er ikke noe tegn på svakhet. Noen psykologiske og sosiale faktorer ser ut til å gi noe beskyttelse mot traumereaksjoner. Gode og støttende sosiale relasjoner kan beskytte mot traumereaksjoner.

I familieperspektiv kan utenlandstjeneste føre til psykiske belastninger for familien med usikkerhet, urolighet og savn – ikke minst for barn.

Det er også en del veteraner som opplever samlivsbrudd og nettverk som går tapt.

Personell på skolen og i barnehagen bør ha kompetanse og kunnskap på dette feltet slik at de er i stand til å yte den hjelpen og støtten barna trenger.

Kommunene er ansvarlig for at innbyggerne skal tilbys nødvendig helse- og omsorgstjenester. Alle veteraner bor i en kommune.

Både for gruppen som klarer seg bra og de som får utfordringer vil det være positivt at de vet at kommunen er proaktiv med forebyggende tiltak. For veteraner som opplever helsemessige og/eller praktiske utfordringer vil det være nødvendig med en lett tilgjengelig oversikt og veiledning hvor man kan henvende seg hvis det er behov for tjenesteytelser. Kommunen bør opprette en veterankontakt.

Veterankontakt

Veterankontakten vil være kommunens ressursperson når det gjelder kommunens tilbud/hjelpetiltak, ha kontakt med veteranforeninger og være bindeledd med både andre interne i kommunen som skal involveres og eksterne aktører, herunder Forsvarets veteran tjeneste, RVTS sør og NAV.

Kommunens helsetilbud

Livssituasjon med høy alder, fysisk svekkelse med påfølgende inaktivitet, tap av partner og nære pårørende kan være medvirkende årsaker til at traumer kan dukke opp etter mange år. Det er viktig at fastleger og ansatte i helse og omsorg - herunder på omsorgssenteret og i hjemmesykepleien - har kunnskap om at årsaken til fysiske og psykiske helseplager hos pasienten/veteranen kan være belastninger i tilknytning til opplevelser i tjeneste for internasjonale operasjoner.

Tiltak	Ansvar
<p>Veterankontakt Gjerstad kommune oppnevner en veterankontakt. Veterankontakten skal ha god oversikt over kommunale tjenester og kunne gi veiledning til veteraner om dette. Veterankontakten skal bidra til at hjelpen til veteraner ytes gjennom kommunens ordinære tjenester. Veterankontakten skal være kommunens kontaktperson for veteraner, andre aktører innen feltet og Forsvaret.</p>	<p>Kommunedirektøren/ordføreren</p>
<p>Kommunen ivaretar veteranenes (og deres familiers) behov gjennom det ordinære hjelpeapparat og oppvekstilbud.</p>	<p>Kommunedirektøren, enhetsleder for helse og omsorg. Tjenestekontoret behandler søknader om tjenester innen helse og omsorg. Kommunens koordinerende gruppe har ansvaret for å sikre helhetlige tjenester.</p>
<p>Ansatte i helse- og omsorgstjenesten og oppvekstsektoren gis opplæring om veteraner og familiens utfordringer og behov. Opplæring skjer i samarbeid med og med materiell fra RVTS Sør.</p>	<p>Veterankontakten, enhetsleder for helse og omsorg, enhetsleder skole, enhetsleder barnehage</p>
<p>Barn som pårørende</p>	<p>Helsestasjons- og skolehelsetjenesten</p>
<p>Individuell oppfølging fra NAV Veteraner som tar kontakt med NAV Gjerstad skal få oppfølging. Ansatte i NAV Gjerstad skal kjenne til at veteranplanen foreligger og at det sentrale kompetansemiljøet for forsvarsveteraner er ved NAV Elverum*)</p>	<p>NAV-leder</p>
<p>Kommunens hjemmeside Det opprettes en nettside om og for veteraner som ligger på kommunens hjemmeside. Her legges bl a veteranplanen inn, og informasjon om hvor veteraner og pårørende kan henvende seg.</p>	<p>Kommunedirektøren</p>

*) NAV har ansvar for at personer som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner for Norge får god oppfølging. Derfor er det opprettet et eget kompetansemiljø for veteransaker ved NAV Elverum.

Kompetansemiljøet på Elverum kan kontaktes direkte av veteraner som ønsker informasjon og veiledning. Kompetansemiljøet bistår også NAV-kontorene og Forsvaret i spørsmål knyttet til veteransaker.

5.0 OPPFØLGING OG SAMARBEID

Oppfølging vil alltid skje med bakgrunn i et definert behov. I denne sammenheng vil det kunne gjelde både veteranen som har deltatt i internasjonale operasjoner og dennes familie og pårørende.

I de tilfeller der veteraner har fått problem som følge av sin tjeneste i internasjonale operasjoner vil dette også kunne få følger for deres familie og pårørende. Problematikken kan være omfattende og involvere flere kommunale instanser. Samhandling og forståelse for de ulike faginstanser betydning i håndtering av komplekse problemstillinger vil være viktig for en helhetlig oppfølging.

Forsvaret har tilrettelagt for at den enkelte veteran kan få overført sin helsejournal fra sin tjeneste i Forsvaret til fastlege eller andre helseinstitusjoner, hvis vedkommende ønsker det.

Forsvaret har ellers et begrenset helsetilbud til veteraner i Forsvarets sanitet ved institutt for militærpsykiatri og stressmestring (IMPS) og ved Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk (NMP) Det er et supplement til sivil helsevesen og et lavterskeltilbud til veteraner fra internasjonale operasjoner.

Tiltak	Ansvar
<p>Årlig oppsummering I januar-februar hvert år foretas en oppsummering av foregående år hvor veterankontakten i samarbeid med representant for kommunens veteraner vurderer om tiltakene i veteranplan har vært gjennomført, og ser om det er forbedringspunkter.</p>	Veterankontakten
<p>Helsetilbud Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal være oppmerksom på at familier der en av foreldrene er eller har vært i oppdrag for internasjonale operasjoner kan trenge ekstra støtte og veiledning. Tjenestekontoret kan ha en koordinerende rolle for veteraner ved rehabilitering.</p>	Helsestasjons- og skolehelsetjenesten, tjenestekontoret i helse og omsorg
<p>Kompetansetiltak og fagdag Relevante tjenester i kommunen bør ha grunnleggende kompetanse om veteraner, om utfordringer både for veteraner og familien, spesielt barna. Dersom det skal gjennomføres kompetansehevingstiltak og/eller fagdag, bør dette gjennomføres i samarbeid med flere kommuner i regionen.</p>	Helse og omsorg, skole, helsestasjons- og skolehelsetjenesten

6.0 INFORMASJON OG KOMPETANSE

Gjerstad kommune vil gi informasjon om veteraner og om tilbud til veteraner og deres familier på hjemmesiden.

Erfaringene til veteraner fra 2. verdenskrig og fra veteraner som har deltatt i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats for Norge i andre land frem til i dag, er verdifulle for å forstå dimensjonene i verdiene som markeres 8. mai – fred, frihet og demokrati.

Tiltak	Ansvar
Informasjon om veteraner på kommunens hjemmeside	Kommunedirektøren/veterankontakten
Veteraner møter ungdommer Det har stor verdi at elevene i grunnskolen får god kunnskap om veteraners innsats under 2. verdenskrig, og om betydningen av fredsbevarende og fredsopprettende oppdrag i internasjonal tjeneste for Norge frem til vår tid.	Enhetsleder for skole og veterankontakten

6.1 Andre kontakter for veteraner og pårørende

NVIO- Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner, Arendal, <https://aust-agder.nvio.no/#>

Veteranforbundet SIOPS – skadde i internasjonale operasjoner, <https://www.siops.no/>

Hjelp til oppfølging og rettleiding i møte med det offentlige, juridisk hjelp og eksperthjelp innen økonomiske spørsmål. Tlf. 22 69 56 50.

RVTS sør - Regionalt ressurscenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Kristiansand, <https://rvtssor.no/> Tlf. 22 58 60 00

7.0 FORSVARETS TILBUD

Forsvaret har ulike tilbud til veteraner, både før, under og etter tjenesten.

Forsvarets veteran tjeneste har åpen dør for veteraner og er et tilbud til både veteraner og veteranfamilier. - Telefon 800 85 000 (kl 08 – 15 hverdager), e-post: veteraner@mil.no , besøksadresse: Akershus festning, bygning 48.

På denne adressen er det et tverrfaglig team med både militært og sivilt ansatte. Teamet har lang erfaring med å gi råd og veiledning til veteraner og deres familier. De fleste er også selv veteraner fra internasjonale operasjoner.

Her er noe av det du kan spørre Forsvaret om:

- Veteranaktiviteter. Hver måned arrangeres [veterantreff over hele landet](#). I tillegg finnes det en rekke små og store [arrangementer for veteraner og veteranfamilier](#).
- Dekorasjoner og annen anerkjennelse. Noen har ikke fått alle [medaljene](#) de skulle hatt. Dette kan Forsvaret hjelpe med.
- Fakta om Norges deltakelse i internasjonale operasjoner. Veteranene er de kvinner og menn som bidrar i [Norges internasjonale operasjoner](#). Forsvaret kan hjelpe med fakta, tall og dokumentasjon fra operasjonene.
- Offentlige velferdsordninger. Forskjellige [forsikringer og erstatningsordninger](#) gjelder ved tjeneste i internasjonale operasjoner. Forsvaret kan hjelpe deg videre ved spørsmål.
- Samtaler og sjelesorg med veteranprest. Noen vil ha vanskeligere for å omstille seg fra hverdagen ute på tjeneste med et høyt stressnivå til hverdagen hjemme med trivialiteter. Eller kanskje familien vil ha noen å snakke med mens et familiemedlem er ute på tjeneste? Veteranpresten kan være en god samtalepartner.
- Forsvarets helsetilbud. Forsvaret har noen [helsetilbud til veteraner](#) som et supplement til det sivile helsevesenet.

Støttetilbud:

- Kameratstøttetelefonen 800 48 500 (24 timer) På telefon 800 48 500 kan du eller din familie snakke anonymt med en veteran fra internasjonale operasjoner, og få svar fra et medmenneske og likemann. Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner har en landsomfattende 24 timers vaktordning med kameratstøttetelefonen.
- Forsvarets grønne linje 800 30 445 (24 timer). Dette er en gratis krisetelefon Forsvaret har sammen med Kirkens SOS. Det hender man har akutt behov for å snakke med noen om noe man ikke snakker med alle om, eller at den man normalt snakker fortrolig med, er i en internasjonal operasjon. Personellet har taushetsplikt, samtidig som de har erfaring i å samtale om alt fra ensomhet til livskriser.
- [Kameratstotte.no](#) er et samarbeid mellom Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner og Mental Helse, og er bemannet av personer som selv har erfaring fra internasjonale operasjoner. På denne siden kan du anonymt sende meldinger hele døgnet og få luftet store og små problemer. Du kan også få kontakt med andre familier som er, eller har vært, i samme situasjon som dere. Alle får svar innen 24 timer.